

Типове окраски на космената покривка, характерни за Каракачанското куче

д-р Атанас Вучков

Аграрен университет, Пловдив

Катедра „Животновъдни науки“

Каракачанското куче като примитивна, автохтонна порода, при която селекцията е водена основно на базата работни качества със значителното влияние на естествения отбор, се наблюдава голямо разнообразие при оцветяването на космената покривка на тялото. Най широко използваните имена от българския народ с които са наричали каракачанските кучета от миналото до днес, са такива, които са свързани с описание на цвета на космената покривка. Това може да ни подсказва до известна степен разпространението на различните типове окраски сред популацията на чистопородните Каракачански кучета. И днес най-широко разпространеното име е „Шаро“ и производните от него за шарени кучета, при които на преобладаващо бял фон са разпределени тъмни петна. Широко разпространено е и името „Караман“. Турската етимология на думата (кара – черен, ман – основен, преобладаващ) подсказва, че именно такъв тип окраска е била разпространена сред популацията каракачански кучета още далеч в миналото. С такова име са наричани кучета с преобладаващ черен цвят на космената покривка. Широко срещано и до днес е името „Гривчо“ и производните му Грива, Гриве, Гриво. Обикновено така са наричани, а също се наричат и днес, кучета с преобладаващ тъмен цвят и с пояс бяла козина около шията, бели петна в областта на гърдите, долната част на крайниците и на върха на опашката. По рядко срещано е името „Мурджо“ и производното му Мурга, Мура и т.н.. Така обикновено овчарите са наричали куче с тъмна лицева част на главата, при сиво или жълто-червено оцветяване на преобладаващите петна. Необходимостта от проучване на най-разпространените и съответно на най-редките окраски, наложи да се извърши изследване върху популацията Каракачански кучета по този признак.

- Чрез описателния метод са обследвани 719 полово зрели – над 1.5 годишна възраст, чистопородни екземпляри от породата Каракачанско куче, които са в рамките на контролираната част от популацията. В проучването бяха включени както кучета в реална работна среда, а също и кучета от различни развъдници.
- В изследването са включени както животни с доказан произход до 7 – 8 родословен пояс, а така също и аборигенни представители на породата, чиито екстериорни и поведенчески качества напълно отговарят на характерните за породата Каракачанско куче признаци.
- Не се включваха в изследването, кучета с по-малка възраст от 1.5 година, за да се избегне възрастовото линейно и възможната промяна на оцветяването на космената покривка

В направеното проучване, не се наблюдаваха Каракачански кучета с едноцветна окраска – чисто бели или изцяло пигментирани. При всички изследвани животни (100 %) окраската е представена от пигментирани в различен цветен нюанс петна и непигментирани, бели петна в различно съотношение между тях. Дори на пръв поглед изглеждащи изцяло пигментирани, при някои от изследваните екземпляри, в определени зони се наблюдава депигментация и проявяване на бели петна. Най-честите зони на депигментация, при преобладаващо пигментирани екземпляри, са върха на муцуната, пръстите на крайниците, предната част на гърдите и върха на опашката.

В зависимост от разпределението на пигментирани участъци по космената покривка на тялото и тяхната големина спрямо белите, непигментирани участъци, оцветяването на космената покривка при Каракачанското куче може да се раздели на два основни типа:

I-ви тип. По-голямата част от космената покривка на тялото е непигментирана. Преобладаващият цвят е белия. Този тип оцветяване се среща при 420 броя от Каракачанските кучета включени в изследването, или 58,4 % от изследваната популация. Такива кучета се определят като „Шарени” като пигментираните петна са с различни цветове характерни за Каракачанското куче и са разположени по тялото, без да се наблюдава определена зависимост в разпределението в определени части на тялото, с изключение на главата и корена на опашката. Това са области които най-трудно се обхващат от зони на депигментация (Виж снимки 1 и 2).

Снимка 1. „Шарено” Каракачанско куче с преобладаващи депигментирани зони (бели) и ограничени пигментирани петна на космената покривка.

Снимка 2. Пигментационни центрове са зоните около ушите и основата на опашката. Почти винаги там има изразени пигментирани петна.

II-ри тип. Преобладава съответния цвят на пигментираната област (черно, сиво с различни оттенъци и нюанси, рижо, тигрово) и много по-малко като площ заемат белите петна. Такива кучета се наричат най-общо „Гривести”. Този тип оцветяване на космената покривка се среща при 299 броя от изследваните Каракачански кучета, или при 41,5 % от изследваната извадка. При този тип оцветяване се наблюдава известна зависимост при разпределението на депигментираните зони по тялото изразяващи се като бели петна в лицевата част на главата, шията, гърдите, долната част на корема, долната част на крайниците, върха на опашката (виж снимки 3 и 4).

Снимка 3. „Гривесто” Каракачанско куче с преобладаващи пигментирани области. Характерна локализация на депигментационните зони

Снимка 4. «Гривесто» Каракачанско с куче по-силно проявени зони на депигментация.

Познаването на окраските характерни за Каракачанското куче е необходимо за неговото отличаване от сродните нему породи. Запазването на това богатство от форми и багри при Каракачанското куче би трябвало да е приоритет в развъдната дейност на Международната Асоциация Каракачанско Куче. Именно съхранените във времето автентични разновидности в оцветяването на тази автохтонна Българска порода, както и вътрепородните типове и работни качества на Каракачанското куче, го правят интересен обект за по-нататъшни научни изследвания. Поради изключителното богатство в оцветяването на космената покривка, което се наблюдава сред популацията при Каракачанското куче е нужно да се систематизират и опишат различните окраски.

В зависимост от цвета на пигментираните петна на космената покривка при Каракачанското куче могат да се разделят 6 основни групи :

1. Чернобяло оцветяване
2. Сивобяло оцветяване
3. Рижобяло оцветяване
4. Червенобяло оцветяване
5. Тигрово-бяло оцветяване
6. Чапратно оцветяване

1. Чернобяло оцветяване.

Без съмнение е най-разпространеният цвят сред изследваната популация. Среща се при 422 броя Каракачански кучета включени в изследването, или при 58,6 % от проучваната извадка от популацията. Това кореспондира с установените генетични зависимости свързани с унаследяването на цвета при кучето – редица автори посочват че черния цвят се унаследява доминантно.

- - Чернобяла – шарена (на петна) окраска. Среща се при 241 броя от Каракачанските кучета включени в проучването или 57,1 % от чернобелите кучета са на петна (шарени). Тази окраска съставлява 33,5 % от цялата изследвана популация (виж снимки 5 и 6).

Снимки 5 и 6. Черно бели „Шарени” (на петна) Каракачански кучета. Пигментираните петна са с равномерен черен цвят.

- При 79 броя (18,7 % от всички чернобели кучета) от включените чернобели, шарени, Каракачански кучета, се наблюдава трети цвят в областта на лицевата част на главата. Когато е по слабо проявен, третия цвят, най-често в различни нюанси на сиво или кафяво, се наблюдават под формата на подпал на лицето, представен с петна над очите, от страни на муцуната и бузите. Поради характерната форма на петната над очите, сред хората занимаващи се с породата са известни, като „двойни очи”. Поради петнистото оцветяване и преобладаващите непигментирани, бели зони по тялото на Каракачанското куче, третия цвят няма как да се прояви в другите характерни за неговата локация места, а именно долната част на крайниците, предната част на гърдите и долната страна на опашката. Само когато са налице пигментирани петна в тези области може да се забележи частична или пълна проява на третия цвят в зависимост от големината на пигментираните петна (виж снимки 7 и 8).

Подобно трицветно оцветяване се среща и при други сходни породи. При овчарското куче от Босна и Херцеговина, известно като Торняк този тип оцветяване е характерен признак на породата и е описано в признатия от FCI стандарт на тази порода.

При Средноазиатското овчарско куче, което много автори свързват с общ произход с Каракачанското куче в далечното минало, също се наблюдава трицветно оцветяване. В Узбекистан такива кучета са наричани „туркуз”. Според местно поверие трицветните кучета наричани от местните „с четири очи”, не заспивали никога и пазели от зли сили имота на стопанина си. Трицветни, „четириоки” кучета, според авторите, са били силно ценени и им е била приписвана митична сила. Такива кучета са участвали в традиционни окултни обреди.

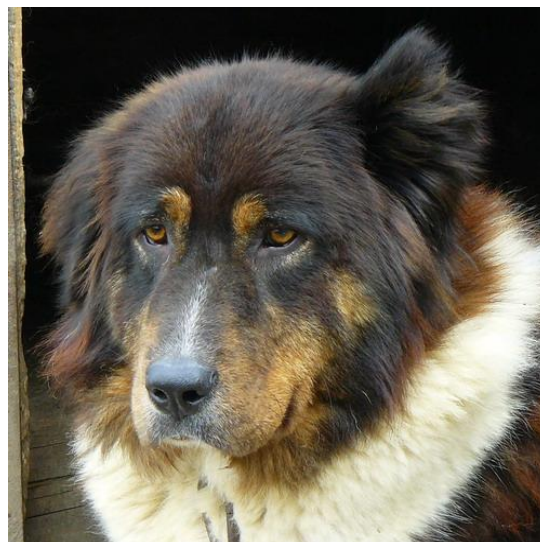
Снимки 7 и 8. Шарени чернобели Каракачански кучета с проявен трети цвят в лицевата част на главата.

Същото важи и при проявяването на третия цвят в областта на главата. При преобладаване на депигментираните зони в областта на лицевата част на главата (преобладаващо бяло оцветяване), третия цвят няма как да се установи. Когато зоната на депигментация е слабо изъвена (като ограничено петно на върха на муцуната), третия цвят е много добре видим (виж снимки 9 и 10)

Снимки 9 и 10. Трудно определим трети цвят при преобладаваща депигментационна зона в областта на главата и много добре изразен трети цвят при преобладаващо пигментирана глава.

■ *Чернобяла-гривеста окраска.*

Среща се при 141 Каракачански кучета от проучваните, или 42,8 % от чернобелите и 25,1 % от популацията. При тази окраска преобладава черното оцветяване на космената покривка по тялото на Каракачанското куче, характерно за Гривестия тип оцветяване. Белите петна заемат значително по-малка площ от тялото и са разположени на характерните за типа оцветяване места – на лицевата част на главата, шията, гърдите, долната част на крайниците и корема и върха на опашката (виж снимки 11, 12 и 13).

Снимки 11,12 и 13. Черногривести Каракачански кучета с различна степен на изява на депигментационните (бели) полета.

- При 40 кучета или при 9,4 % от изследваните черnobели Каракачански кучета и при 5,6 % от изследваната популация, се наблюдава проявяването на трети цвят при черно-гривеста окраска, като при този тип оцветяване по-ясно може да се определи трицветността, тъй като преобладават пигментираните участъци по тялото на животното. Непигментираните, бели участъци са по-малки по площ и проявата на третия цвят в специфичните за него места е по-ясно изразено (виж снимки 14 и 15). Обособените зони на проявяване са муцуната, над очите, долната част на краиниците, предната част на гърдите и долната част на опашката. При по-силна проява третия цвят може да обхване цялата лицева част на главата, под формата на светло лице и почти цялата предна част на предните и задните краиници.

Снимки 14 и 15. Черно-гривести Каракачански кучета с различна степен на изява на третия цвят в зависимост от локалитета на депигментираните (бели) зони.

2. Сивобяло оцветяване.

Това е вторият по разпространение цвят сред популацията Каракачански кучета. Среща се при 156 броя от изследваните животни, или при 21,6 % от популацията. Изключително богат на нюанси и оттенъци. Към тази група спадат различните вариации на сивото от много тъмно сиво, до

керемидено сиво оцветяване, като цветовете преливат. Пепеливото сиво или мишо сиво не е характерно за породата.

- *Сивобяла – шарена (на петна) окраска.* При тази окраска преобладава белият цвят по тялото на животното, а пигментираните петна са с различните нюанси на сивото (виж снимки 16, 17 и 18). Среща се при 105 Каракачански кучета, включени в проучването, като това съставлява 67,3 % от сивобелите и 14,6 % от цялата изследвана популация.

Снимки 16, 17 и 18. Сиво-бели шарени Каракачански кучета с пигментирани в различни нюанси на сивото петна.

- *Сивобяла - гривеста окраска.* При тази окраска разпределението на непигментираните бели петна спрямо преобладаващата пигментирана част на тялото е както при описаният вариант при чернобялата гривеста окраска. Среща се при 51 от Каракачанските кучета в проучването или при 32,6 % от сивобелите и при 7,1 % от кучетата в изследваната извадка (виж снимки 19 и 20).

Снимки 19 и 20. Сиво-бели гривести Каракачански кучета.

3. Рижобяло оцветяване.

Характерна форма на оцветяване за Каракачанското куче, при която пигментираните петна на тялото са в различни нюанси на жълто-червения цвят. Този цвят беше отчетен при 83 кучета от всички включени в изследването или при 11,5 % от популацията. Задължително трябва да се отбележи, че при рижобелите екземпляри оцветяването на видимите лигавици – носна гъба, устна лигавица, клепачни ръбове, а също и ириса на очите са пигментирани в жълто-кафяво . Този тип оцветяване е бил известен в миналото и сред самите каракачани. Според изследванията на българския етнограф и изследовател на бита на каракачаните Васил Маринов, каракачаните са използвали специално наименование за техните рижобели кучета – „Маджер”.

- *Рижобяла – шарена (на петна) окраска.* Среща се при 69,8 % от рижобелите кучета и съставлява 8,1 % от всички Каракачански кучета в проучването (виж снимки 21 и 22).

Снимки 21 и 22. Рижо-бели шарени Каракачански кучета с характерно оцветяване космената покривка и на видимите лигавици.

- *Рижобяла* – *гривеста окраска*. Среща се при 30,1 % от рижобелите екземпляри и при 3,4 % от популацията. Белите не пигментирани петна на космената покривка са разположени на типичните за гривестия тип оцветяване места – на лицевата част на главата, шията, гърдите, долната част на крайниците и корема, и върха на опашката (виж снимки 23 и 24).

Снимки 23 и 24. Рижо-бели гривести Каракачански кучета.

4. Червенобяло оцветяване.

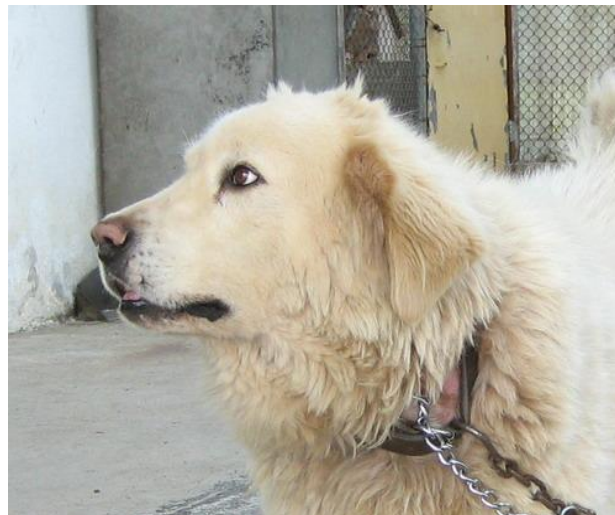
Среща се при 38 от изследваните Каракачански кучета или при 5,3 % от всички включени в проучването.

В концепцията на това проучване ние условно означаваме това оцветяване на пигментираните зони на космената покривка при Каракачанското куче като „червени”. Най-общо наречен червено бял, този цвят е представен от множество варианти – от наситено червено-кафяво до много бледо кремаво, почти бяло. В настоящето проучване ние събрахме тези варианти на червения цвят в един, поради общото оцветяване на видимите лигавици в черно, както и по тъмнокафявия ирис на очите, което да отдиференцира този вид оцветяване от рижобелия цвят при Каракачанското куче. Ние считаме, че този вид оцветяване по-скоро се доближава до сивобелия цвят отколкото до рижобелия. На пръв поглед сходен с рижобелия цвят, но съществува основна разлика. Някои нюанси на червено – жълтия цвят дори могат да се припокриват в тези две окраски, но за разлика от рижобелите екземпляри при червенобелите Каракачански кучета носната гъба, е черно пигментирана, както и устната лигавица и клепачния ръб, а ирисът на очите от своя страна е тъмнокафяв. При някои екземпляри с много светло-кремави петна може да се наблюдава сезонна промяна в интензивността на пигментацията на носната гъба и тя да придобие розов цвят в централната област. Устната лигавица и клепачния ръб обаче са пигментирани в черно (виж снимка 26). Тук също се наблюдава зонарност в пигментацията на покривните косми, с редуване на по светли и по тъмни зони по дължината на влакното, като при по тъмно пигментираните екземпляри, най-често в областта на холката се наблюдава черна пигментация на върха на косъма. Поради наличието на черен пигмент, при някои изследвани животни, много ясно се наблюдава тъмно оцветяване както на клепачния ръб, така и на малка зона около очите подобно на „грим”. Също така и по-тъмна пигментация в областта на муцуната и ръба на ушите, без обаче, да се проявява така наречената „тъмна маска” (виж снимки 27, 28 и 29).

- Червенобяла – шарена (на петна) окраска. Среща се при 42,1 % от червенобелите Каракачански кучета или при 2,2 % от популацията.

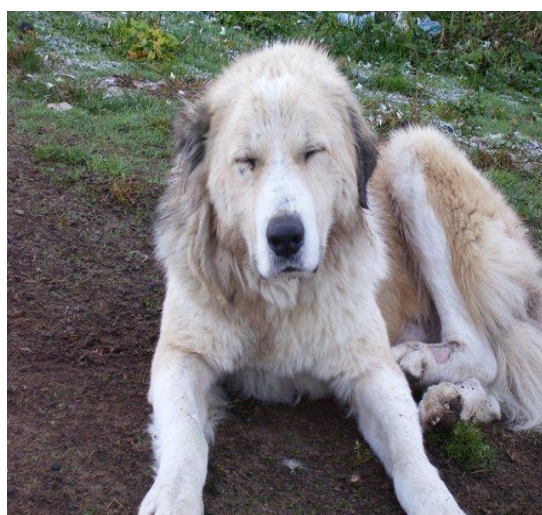

Снимка 25. Червено –бяло шарено Каракачанско куче с пигментирани черно пигментирани видими лигавици.

Снимка 26. Червено-бяло шарено куче със светло петна на космената покривка и изразена сезонна промяна в интензивността на пигментацията на носната гъба.

- Червенобяла – гривеста окраска. Среща се при 57,8 % от червенобелите екземпляри или при 3,1 % от популацията. Типично разпределение на пигментирани области спрямо непигментирани, бели петна за гривестия тип оцветяване.

Снимки 27, 28 и 29. Червено-бели гривести Каракачански кучета с различни оттенъци на червения цвят на космената покривка.

5. Тигрово-бяло оцветяване.

Този цвят е сравнително рядко разпространен сред популацията Каракачански кучета. Среща се при 16 от включените в проучването животни, или при 2,3 % от изследваната популация. Характеризира се с напречно разположени по тъмни (до черни) ивици на по-светла основа. При по-тъмно оцветените екземпляри основата е тъмно сива, а при по-светлите – червеникава (виж снимки 30 и 31). Тигровото оцветяване сред популацията на Каракачанското куче в миналото, е имало по-ясно изразена географска локалност, свързана с определени райони, от което и да е друго, разгледано до тук оцветяване, характерно за тази порода. Най-типични представители с такова оцветяване произлизат от района на Разлог, Банско и Якоруда. Сред местното население е известно с наименованието „на прате“ („прате” - от пръчки, на пръти). Муцуната почти винаги е по-тъмно пигментирана. Областта около очите и бузите е по-светла. Черно пигментирани са носната гъба, устната лигавица и клепачния ръб на очите.

Снимки 30 и 31. Тигрови Каракачански кучета.

6. Чапращен цвят.

Това е най-рядко срещаното оцветяване при чистопородното Каракачанско куче. Само 4 екземпляра от проучваните, са с отговарящите особености на този цвят. Общо за изследваната извадка този цвят съставлява 0,5 % .

Този цвят би могъл да се разглежда като вариант на сивобелия цвят, но по някои характеристики е по-различен. Някои автори го разглеждат като силно проявен подпал при трицветното оцветяване, където третия цвят обхваща голяма част от повърхността на тялото под формата на подплащник (виж снимки 32 и 33).

Според някои автори, тази окраска при Средноазиатската овчарка е нетипична и крайно нежелана, при все че се среща при някои екземпляри. Според авторите тази окраска се появила сред популацията на Средноазиатската овчарка, като резултат от

първоначалните кръстосвания с Източноевропейски овчарски кучета, интродуцирани в естествения ареал на разпространение на Средноазиатските овчарки, като караулни служебни кучета. Авторите считат, че тази окраска при Средноазиатската овчарка, в комбинация с други признаци като – по-лека муцуна и глава и високо поставени уши, са сигурен критерий за кръстосване с Източноевропейски или Немски овчарски кучета. На този етап ние не разполагаме с данни, тази окраска при Каракачанското куче да се дължи на евентуално кръстосване с други породи, и я приемаме като типична, но изключително рядка за популацията.

Снимки 32 и 33. Чапратно оцветяване при Каракачанското куче.

- При повечето от изследваните кучета, се наблюдава бяло петно в лицевата част на главата – най-често в областта на муцуната и челото. Бялото петно в този случай може да бъде представено като ограничено петно на върха на муцуната или като бяла ивица (проточина) от носната гъба до тилния израстък на главата.
- При много малка част (еднични екземпляри) от изследваните Каракачански кучета се среща изцяло пигментирана космена покривка на главата и не се наблюдава бяло петно в лицевата част (виж снимка 34).
- При нито един екземпляр включен в изследването, не се наблюдава чисто бяла глава без пигментирани участъци.

Снимки 34. Различна степен на изява на депигментационно (бяло) петно в лицевата част на главата при Каракачанското куче.

- При повечето чистопородни екземпляри от породата при пигментация на лицевата част на главата се наблюдава преливане към по-светъл цвят (виж снимка 35), за разлика от някои сходни породи като Кавказка овчарка, Шарпланинец, Леонбергер, при които пигментацията по лицевата част на главата е по-тъмна и се доближава до черно, при сиво оцветяване на останалите пигментирани части на тялото. Този признак в киноложката литература се определя като „тъмна маска”. Тъмната или черната маска, обхващаща цялата лицева част на главата, почти до залавянето на ушните миди, е нетипична за чистопородните Каракачански кучета. Това може да бъде почти сигурен признак за хибридизация с породи за които тъмната маска е характерна.

Снимки 35. При преливащи цветове на космената покривка, при Каракачанското куче лицевата част на главата е по-светло пигментирана – „светло лице”.